

BUITENKANS

Magazine over de open ruimte in Vlaanderen

Een uitgave van de Vlaamse Landmaatschappij • Jaargang 6 • nummer 2 • december 2017

IN DE BRES

VOOR DE GRAUWE KIEKENDIEF

PROVINCIES

NEMEN FAKKEL OVER IN DE MERODE

VLAAMSE
LAND
MAATSCHAPPIJ

Vlaanderen
is open ruimte

COLOFON

Buitenkans is een magazine over de open ruimte in Vlaanderen, uitgegeven door de Vlaamse Landmaatschappij

Verantwoordelijk uitgever: Toon Denys, gedelegeerd bestuurder

Redactie artikels: Pantarein Publishing

Concept en lay-out: Vlaamse Landmaatschappij

Druk: Vanden Broele Group

Redactieadres:

Gulden Vlieslaan 72, 1060 Brussel,
tel. 02 543 72 00,
buitenkans@vlm.be

Copyright beelden: VLM, Koen De Langhe (p. 24), VMM (p. 25),
Waterwegen en Zeekanaal (p. 26)

De meningen die derden in dit magazine geven, vallen buiten de verantwoordelijkheid van de VLM.

EDITORIAL

Wonen, leven, werken, ontspannen, het veilig stellen van de leefgebieden van soorten en planten... Ons Vlaamse platteland moet in veel noden voorzien. Maar hoe kunnen we daar aan tegemoet komen? De VLM is alvast vragende partij voor samenwerking tussen alle betrokken partijen en wil haar rol als bruggenbouwer tussen landbouw, natuur en landschap waarmaken.

Zo is de oproep Water-Land-Schap (p6) een mooi voorbeeld van hoe we landbouwers, dorpsbewoners, waterbeheerders en lokale actoren samenbrengen om watergebonden uitdagingen aan te pakken. Het groot aantal deelnemers aan de infomomenten in november 2017, bewijst ook dat er 'goesting' is om samen de handen in elkaar te slaan. Wij kijken al uit naar het vervolg van dit project in 2018!

Ik hoop dat u uit de artikels in deze Buitenkans - een compilatie van de e-zines van september en december - veel inspiratie haalt om van uw gemeente of regio een duurzaam stukje open ruimte te maken!

Veel leesplezier!

Toon Denys

Gedelegeerd bestuurder Vlaamse Landmaatschappij

6

16

28

IN DEZE BUITENKANS

In de bres voor de Grauwe Kiekendief

4

De Vlaamse dorpen blijven groeien

18

Oproep Water-Land-Schap:
Lokale waterprojecten krijgen duwtje in de rug

6

Hoe gaan poldergebieden om met verzilting?
Droogte breekt landbouwers zout op

20

Lokaal netwerk:
Landbouwers testen groepsaanpak tegen erosie

8

Proper water in Dijle en Zenne

24

Provincies nemen fakkel over in De Merode

12

Ontwikkeling Kleine Netevallei:
Projecten bundelen om landbouw te ontzien

26

Hoe verzoenen we
erfgoedbescherming met landinrichting

16

Groen en gezellig:
Vlaanderen investeert in volkstuinten

28

IN DE BRES VOOR DE GRAUWE KIEKENDIEF

De grauwe kiekendief is een belangrijke paraplu-soort in de soortenbeschermingsplannen van Natura 2000. Maatregelen die de kleine roofvogel beschermen, brengen ook meer biodiversiteit in zijn leefgebied, met name het agrarisch buitengebied. Onderzoek heeft uitgewezen dat Vlaanderen ongeveer vijftien broedparen nodig heeft om de soort duurzaam in stand te houden. Om die Europese

doelstelling te behalen, is steun van de landbouwsector onmisbaar.

“Veel maatregelen voor beschermde soorten worden gerealiseerd in Europees beschermde natuurgebieden, maar de grauwe kiekendief is een buitenbeentje”, weet **Bart Tessens** van het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB). “Hij jaagt graag in open landschappen zoals landbouwgebieden en maakt zijn nest in graanakkers. Daarom werd voor de grauwe kiekendief een apart soortenbeschermingsprogramma opgemaakt. Dat programma

omvat specifieke doelstellingen en beschermingsmaatregelen. Het duidt ook vijf kernzones in Vlaanderen aan die kans maken om broedparen te lokken: vier gebieden in Limburg en Vlaams-Brabant en het landbouwgebied De Moeren in West-Vlaanderen.”

Akkers vol muizen

Een belangrijk instrument om de grauwe kiekendief terug naar Vlaanderen te brengen, is de aanleg van vogelakkers. Dat idee komt overgewaaid uit Nederland en heeft daar zijn werkzaamheid al bewezen. “Een vogelakker is een perceel waar afwisselend stroken met voedergrassen (luzerne en klaver) en stroken met een gras-, graan- en kruidenmengsel worden ingezaaid”, vertelt **Dieter Coelembier** van de Vlaamse Landmaatschappij (VLM). “Die combinatie biedt veel voordelen: ze trekt muizen en akkervogels aan,

“LANDBOUWERS HALEN OOK VOLDOENING UIT HET BESCHERMEN VAN EEN ZELDZAME SOORT.”

die op het menu van de kiekendief staan, en ze biedt schuil- en broedplaatsen. De luzerne wordt drie keer per jaar gemaaid, zodat de kiekendief vlot aan de muizen kan. Het is een mooi systeem om op een relatief kleine oppervlakte toch veel biodiversiteit te creëren.” Zorgt een vogelakker ervoor dat er in het gebied een koppeltje grauwe kiekendieven komt broeden, dan wordt het nest beschermd tot de jongen zijn uitgevlogen. De landbouwer krijgt in dat geval een vergoeding voor de gewassen die hij niet kan oogsten.

Eigen beheerovereenkomst

Om het idee ook in Vlaanderen te lanceren, biedt de VLM sinds dit jaar de beheerovereenkomst Vogelakker aan. Die werd speciaal voor de grauwe kiekendief ontworpen. De focus ligt op de beschikbaarheid van prooien en de bescherming van nesten. Dieter Coelembier: “In het begin kregen we wel wat kritische vragen van landbouwers: zullen al die muizen de gewassen niet beschadigen? Maar grote muizenplagen komen vooral voor in gebieden met veel monocultuur, zoals de uitgestrekte graslanden in Nederland. In een gevarieerd landschap met verschillende teelten blijven ze grotendeels op de vogelakkers zitten. En de roofvogels komen natuurlijk heel wat muizen van de velden halen.”

“De afgelopen maanden hebben we met zes landbouwers in De Moeren een beheerovereenkomst Vogelakker afgesloten. Het gaat in totaal over zeven percelen, samen goed voor een oppervlakte van 48 hectare. Samen

met enkele andere maatregelen, zoals een duurzaam bermbeheer, is dat een mooi uitgangspunt om de doelstellingen in het soortenbeschermingsplan te halen. Binnen vijf jaar zou 5 tot 10 procent van de landbouwoppervlakte in De Moeren akkervogelvriendelijk moeten zijn. We hopen dan elk jaar twee of drie broedparen van de grauwe kiekendief aan te trekken.”

Ook voor andere soorten

Een belangrijk argument voor deelnemende landbouwers is dat de maatregel toch nog een actief gebruik van de akkers toelaat. Er komen geen braakliggende stroken waar onkruid en distels woekeren: op de geselecteerde velden wordt luzerne gezaaid, die na verloop van tijd als voedergewas wordt verkocht. Daarnaast trekt de financiële tegemoetkoming sommigen over de streep: in ruil voor hun inspanningen krijgen landbouwers vijf jaar lang een vast bedrag uitgekeerd. “Tot slot halen landbouwers ook voldoening uit het beschermen van een zeldzame soort”, zegt Dieter Coelembier. “Al moeten we daar een kanttekening bij plaatsen: alle inspanningen die we in De Moeren doen, zijn natuurlijk niet alleen bedoeld om één zeldzame roofvogel terug te halen. We willen vooral de algemene biodiversiteit in het gebied verbeteren. Een Europees beschermd soort is een prima handvat om een hele reeks maatregelen aan op te hangen. Daar kunnen andere soorten in het gebied dan ook gebruik van maken, zoals de veldleeuwerik, de grauwe gors en de gele kwikstaart. Als we straks ook

een paar broedparen van de grauwe kiekendief mogen verwelkomen, zou dat de kroon op ons werk zijn.”

Unieke samenwerking

Rond de vogelakkers en de grauwe kiekendief hebben zich heel wat partners verzameld. Het ANB tekende het soortenbeschermingsprogramma uit, op basis van de Europese natuurdoelen, en de VLM stelde de beheerovereenkomst Vogelakker op punt. Dieter Coelembier: “Ook heel wat andere partners dragen hun steentje bij. Het kenniscentrum Inagro begeleidde in 2016 de aanleg van de eerste vogelakker en deelde zijn kennis met de landbouwers. Dat demoveld heeft veel twijfels weggenomen. Het agrobeheercentrum Eco2 van Boerenbond laat landbouwers samenwerken bij het beheer van hun vogelakkers. De plaatselijke natuurwerkgroep De Kerkuil staat klaar om eventuele broedgevallen van de grauwe kiekendief meteen te spotten. En een overkoepelende gebiedscoördinator van een onafhankelijk studie bureau behoudt het overzicht over alle plannen en ingrepen. Alle partners, ook de landbouwers, het polderbestuur en de jachtsector, maken bovendien deel uit van de stuurgroep De Moeren. Die wordt getrokken door het Regionaal Landschap IJzer en Polder en houdt iedereen op de hoogte van de ontwikkelingen rond akkervogels. We werken zelfs grensoverschrijdend samen met enkele Franse partners. Het project rond de grauwe kiekendief steunt op een unieke samenwerking.”

Meer info:

www.vlm.be
www.natuurenbos.be
www.inagro.be
www.agrobeheercentrum.be

Oproep Water-Land-Schap

LOKALE WATER-PROJECTEN KRIJGEN DUWTJE IN DE RUG

Wie zelf bij een waterprobleem betrokken is, weet er vaak veel over. Lokale betrokkenheid is cruciaal in de aanpak van droogte, overstromingen, waterkwaliteit, verzilting ... Het programma Water-Land-Schap zoekt landbouwers, bedrijven, dorpsbewoners, waterbeheerders en andere lokale actoren die de handen in elkaar willen slaan.

De oproep Water-Land-Schap richt zich tot lokale samenwerkingsverbanden die watergebonden vraagstukken willen aanpakken. "Op heel wat plaatsen werken mensen nu al samen aan uitdagingen als droogte, overstromingen, waterkwaliteit, verzilting ... Die inspanningen willen we samenbrengen en ondersteunen", zegt **Liesbeth Gellinck**, projectleider Water-Land-Schap. "De lokale partners kennen de omgeving en merken waterproblemen meteen op. Vooral wateroverschotten en -tekorten vragen vaak een snelle aanpak. Landbouwers en waterintensieve bedrijven hebben dringend manieren

nodig om met droogte om te gaan. In plaats van een landschap te versnipperen met waterbekkens en andere ingrepen, bekijken we met de oproep Water-Land-Schap waar er overlap is. Kunnen partners in een beekstelsysteem tot een geïntegreerde visie komen? Kunnen ze water, landbouw, natuur, landschap en verstedelijking in één aanpak kaderen? Zulke projecten willen we ondersteunen."

Voorstel indienen

Een voorstel voor een initiatief indienen kan tot 1 maart 2018. Dan moet het ingevulde en ondertekende aanvraagformulier bij de Vlaamse Landmaatschappij (VLM) zijn. De indiening gebeurt digitaal. Liesbeth Gellinck: "Een voorstel voor Water-Land-Schap omvat een korte beschrijving van de problemen in een gebied en van de lokale coalitie die de problemen wil aanpakken. De focus ligt op duurzame ingrepen die een heel beekstelsysteem weerbaarder

“DE FOCUS LIGT OP
DUURZAME INGROPEN
DIE EEN HEEL BEEKSYSTEEM
WEERBAARDER MAKEN TEGEN
DE KLIMAATVERANDERING.”

maken tegen de klimaatverandering. Een voorstel mag ook 'quick wins' bevatten waarmee de indieners meteen kunnen starten. Het programmateam Water-Land-Schap, dat uit verschillende Vlaamse overheden bestaat, selecteert de meest beloftevolle projecten en stelt haar kennis en expertise ter beschikking. De definitieve voorstellen worden afgewerkt tegen 30 september 2018.” Wie meer wil weten, kan contact opnemen met Liesbeth Gellinck, Patrick Verstegen of Peter Schildermans van de VLM.

Geïntegreerde aanpak

Het programma Water-Land-Schap is een uitloper van het Open Ruimte Platform, een leer- en testplatform dat onderzoekt hoe we de uitdagingen voor onze open ruimte versneld kunnen aanpakken. “Open ruimte is cruciaal voor een leefbare toekomst. Ze moet ruimte bieden om te leven en te werken en speelt een rol in voedselproductie, klimaatadaptatie, biodiversiteit en nog veel meer”, stelt **Griet Celen** van de VLM. “Verschillende beleidsvelden zijn vandaag verantwoordelijk voor het inrichten en beheren van de open ruimte. Daarbij reiken ze de hand naar lokale initiatieven die een steentje willen bijdragen. Heel wat Vlamingen willen zich engageren voor de open ruimte in hun buurt. Het uitbouwen van een sterk lokaal netwerk blijkt ook vaak een voorwaarde om tot goede, concrete resultaten te komen. De kennis van die lokale initiatieven wordt echter nauwelijks gedeeld en hun werkveld blijft beperkt. Daarom pleiten we voor een actieve programma-aanpak die de expertise van beleidsmakers en lokale actoren samenbrengt en realisaties op het terrein kan versnellen. De oproep Water-Land-Schap is een mooi voorbeeld van zo'n programma.”

Meer info:

www.vlm.be/nl/projecten/vlm-projecten/waterlandschap

Contact:

Algemeen: waterlandschap@vlm.be

Provincie West-Vlaanderen: liesbeth.gellinck@vlm.be

Provincie Oost-Vlaanderen: patrick.verstegen@vlm.be

Provincie Vlaams-Brabant, Antwerpen en Limburg: peter.schildermans@vlm.be

Boerenopeenbelling

demo groenbedekkers

Partners

eco agrobeheercentrum

ALGEMEEN BOERENSYNDICAAT met verstand van boeren

BOERENBOND vooruit aan land- en tuinbouw

PCA

Met de steun van

EUROPESE UNIE

provincie Oost-Vlaanderen

provincie Oost-Vlaanderen

Partners

eco agrobeheercentrum

ALGEMEEN BOERENSYNDICAAT met verstand van boeren

Lokaal netwerk

**LANDBOUWERS
TESTEN GROEPSAANPAK
TEGEN EROSIE**

Begin 2016 werd de Vlaamse erosiewetgeving versoepeld. De nieuwe versie biedt landbouwers meer mogelijkheden om maatregelen op hun bedrijfsvoering af te stemmen. Het LEADER-project 'Boeren op een helling' brengt gemotiveerde landbouwers samen in lokale netwerken: "Zo kunnen ze elkaar ondersteunen en de resultaten van maatregelen vergelijken."

Sinds 2015 moeten landbouwers met erosiegevoelige percelen maatregelen treffen om grondafspoeling tegen te gaan. Na enkele bijsturingen werden op 1 januari 2016 de huidige verplichtingen van kracht. De snelle aanpassing van de regels zorgde bij veel landbouwers voor vragen en onduidelijkheid. Daarom startte het agrobiocentrum Eco² in de Vlaamse Ardennen 'Boeren op een helling' op: een proefproject dat focust op samenwerking tussen landbouwers en de uitwisseling van kennis en ervaringen. Het project kadert binnen LEADER, een Europees initiatief dat inzet op lokale ontwikkelingsstrategieën. Ook Boerenbond, het Algemeen Boerensyndicaat (ABS), het Provinciaal Centrum voor Milieuonderzoek (PCM), het Provinciaal Proefcentrum voor de Groenteteelt (PCG) en het Proefcentrum voor de Aardappelteelt (PCA) nemen deel.

Kennis verzamelen

"Met 'Boeren op een helling' willen we alle informatie over erosie samenbrengen op één onlineplatform", vertelt projectleider **Maarten Raman** van Eco². "Daar kunnen landbouwers terecht met al hun vragen over erosie: wetgeving, teeltgerelateerde aspecten ... We verzamelen kennis en ervaringen en bekijken wat bruikbaar is in de Vlaamse Ardennen. Elke regio is immers anders: in de Vlaamse Ardennen heb je bijvoorbeeld veel gemengde landbouwbedrijven, die op erosiegevoelige percelen voedergewassen zoals graan en maïs telen."

"Naast het kennisplatform brengen we landbouwers samen in kleine agrobiocenters die samen erosie kunnen bestrijden. Met een collectieve aanpak willen we meer maatregelen mogelijk maken. De huidige ingrepen zijn niet voor alle landbouwers even geschikt: brede grasstroken zijn moeilijk in je bedrijfsvoering in te passen als je varkens kweekt en je met dat gras niets kunt doen. Een collega-landbouwer kan dat gras misschien wél gebruiken. Een groepsaanpak kan veel drempels

wegnemen. In de Vlaamse Ardennen starten we momenteel zo'n groep op."

Standpunt van de landbouwers

Het proefproject 'Boeren op een helling' focust onder meer op vorming, demo's en kennisuitwisseling. Daarnaast zochten de projectpartners ook een beperkt gebied om concrete maatregelen uit te testen. De keuze viel op de omgeving van de Pauwelsbeek in de gemeente Maarke-Kerkem. Daar zijn een tiental landbouwers en landeigenaars actief. Zij werden allemaal uitgenodigd om een werkgroep te vormen en samen na te denken over acties tegen erosie.

"Over het probleem is iedereen het eens, maar over de oplossingen lopen de meningen soms ver uiteen", glimlacht Maarten Raman. "De meeste

naast elkaar leggen. Welke maatregelen staan in de wetgeving maar zijn in de praktijk niet haalbaar? Zijn er ook maatregelen die goede resultaten boeken maar nog niet erkend zijn? We willen de landbouwers op de hoogte brengen van de mogelijkheden en tegelijk niet-werkbare maatregelen oplijsten voor de overheid. Het gebied rond de Pauwelsbeek is een prima testzone omdat het vlak bij een bufferbekken ligt. Dat fungeert als een rechtstreeks meetpunt: als maatregel X of Y goed werkt, zien we meteen minder afgestroomde grond in het bekken."

Gebaseerd op vertrouwen

De directe betrokkenheid van de landbouwers is cruciaal om een breed draagvlak voor erosiebestrijding te creëren. Daarom wordt de werkgroep bewust beperkt gehouden. Maarten Raman: "In een agrobiocentrum zitten enkel landbouwers en het

landbouwers passen al maatregelen uit de nieuwe wetgeving toe, zoals niet-kerende bodembewerking of het aanleggen van grasstroken of drempeltjes. In de werkgroep kunnen we verschillende meningen en ervaringen

agrobiocentrum. Wij ondersteunen hen en verschaffen informatie, maar initiatieven nemen doen de landbouwers zelf. Lokale netwerken steunen heel erg op vertrouwen: de leden kunnen dure machines delen of

“UITEINDELIJK ZIJN LANDBOUWERS ZELF HET GROOTSTE SLACHTOFFER VAN EROSIE.”

voeren werken uit op elkaars terrein. Landbouwers zijn vaak zelfstandige mensen die graag zelf bekijken wat werkt en wat niet. Zolang het resultaat er is, moet dat kunnen. Uiteindelijk zijn landbouwers zelf het grootste slachtoffer van erosie. Ze spenderen veel tijd, geld en energie om hun grond vruchtbaar te houden. Dus zijn ze gemotiveerd om die vruchtbare grond niet tijdens een regenbui te laten wegspoelen.”

“De nieuwe erosiewetgeving, die veel keuzemogelijkheden biedt, is alvast een pluspunt. Landbouwers kunnen nu maatregelen kiezen die bij hun individuele bedrijfsvoering past. Elk bedrijf is anders en zelfs percelen van eenzelfde landbouwer kunnen verschillen: een andere ligging, andere gewassen ... Daarom bekijken we op perceelniveau welke erosie maatregelen het meest doeltreffend zijn.”

Bottom-up-aanpak

De zelfstandige werking van de agrobiocentrum laat niet alleen toe om de erosiewetgeving top-down door te voeren, maar ook om relevante feedback te geven. Zo krijgt ook de landbouw een stem in het erosiebeleid, vindt Maarten Raman. “Een project als ‘Boeren op een helling’ zorgt ervoor dat de landbouwers ook hun stem kunnen laten horen. Tenslotte moeten zij de maatregelen op hun terrein uitvoeren. Sommige ingrepen werken goed, andere zijn in de praktijk heel complex. Dan is het wel fijn als je kunt uitleggen waaróm iets zo complex is, en hoe het misschien beter kan.”

“Het ‘Boeren op een helling’-project is een doorgeefluik dat in twee richtingen werkt. We verzamelen alle beleidsinfo voor de landbouwers en koppelen hun feedback terug naar de overheid. Via onze website en in gesprekken met landbouwers verzamelen we belangrijke vragen, die we correct proberen te beantwoorden. Indien nodig kaarten we bij de wetgever problemen aan rond maatregelen die moeilijk haalbaar zijn. Via een goede samenwerking hopen we een optimaal resultaat te bereiken.”

Project uitbreiden

De komende maanden en jaren wil het agrobiocentrum de testgroep in de Vlaamse Ardennen stilaan uitbreiden en eventueel nieuwe groepen opstarten. Zo kunnen landbouwers elkaar maximaal ondersteunen. “Ook voor ons is dit een kans om meer te leren over werkbare erosiebestrijding”, meent Maarten Raman. “Hoe meer maatregelen we in de werkgroep testen en bespreken, hoe beter we andere landbouwers op weg kunnen helpen. Het hoofddoel van een lokaal netwerk zal altijd zijn om (veel) minder grond te laten wegspoelen. Zeker nu de klimaatverandering steeds duidelijker wordt, met hevige regenbuien en langere periodes van droogte, is erosiebestrijding belangrijk. Daar willen we dus nog meer op inzetten.”

Meer info: www.boerenopeenhelling.be en www.agrobiocentrum.be

PROVINCIES

NEMEN FAKKEL OVER IN DE MERODE

De Merode kwam voor het eerst in de belangstelling toen prins de Merode in 2004 in één klap 1.500 hectare bos en landerijen verkocht. In opdracht van de Vlaamse Regering nam de Vlaamse Landmaatschappij (VLM) het gebied over. Het doel: het domein als één geheel bewaren en versnippering voorkomen.

Verschillende partners trokken samen aan de kar om de aankoop van de Merode tot een goed einde te brengen: de VLM, het Agentschap Natuur en Bos, de provincies Antwerpen, Limburg en Vlaams-Brabant, het Kempens Landschap, de betrokken steden en gemeenten, Natuurpunt, de abdij van Averbode, Boerenbond ... Op 29 maart 2004 ondertekenden alle partners het Charter de Merode. Daarin spraken ze af dat ze de eenheid van het gebied

zouden bewaren en het zouden openstellen voor het publiek. Ze verklaarden zich bereid om de natuur en het landschap te beschermen en de landbouw kansen te bieden. "Meer dan tien jaar heeft de VLM sterk geïnvesteerd in het gebied de Merode", weet projectleider **Hoy-Ming To**. "Het gebied de Merode is een uniek gebied dat op de kaart mag gezet worden. Het heeft veel te bieden qua landschap, natuurbeleving, erfgoed, recreatie, ondernemerschap, stilte, rust en ruimte, Niet alleen wij, maar alle partners zijn daarvan overtuigd. Er werd dan ook geïnvesteerd op verschillende niveaus. Meerdere groene kerngebieden van bos en natuur zoals Averbode Bos en Heide, domein Hertberg en Beeltjens-Kwarekken werden grondig opgefrist en toegankelijk gemaakt.

Niet alleen werd geïnvesteerd op vlak van natuurontwikkeling, waterhuishouding en landschappelijk erfgoed, samen met de partners staken we ook veel energie in het uitzetten van een recreatief netwerk

voor wandelaars, mountainbikers, ruiters en menbers. Die netwerken strekken zich uit over heel het gebied de Merode. Het gaat over een uniek gebied in Vlaanderen, dat de moeite waard is om te ontdekken en waarvoor ook kwalitatief uitgeruste onthaalpoorten werden ingericht. Die vind je in Averbode, Gerhagen, Herselt, Westerlo en Scherpenheuvel-Zichem. Op termijn kunnen ook >>

de stations van Aarschot en Diest waardevolle onthaalpoorten worden.

De onthaalpoorten zijn ingericht in dezelfde huisstijl. Die werd ontwikkeld om de eigenheid van het gebied te symboliseren en herkenbaar te maken. Zo zie je in het gebied de Merode overal de typisch gelaagde zitbanken en infoborden. Op de zachtere producten (zoals brochures, uitgaves, ...) wordt dan weer het bekende vlinderlogo gebruikt. Gedurende de afgelopen jaren werden niet alleen infrastructurele aanpassingen aangebracht in het gebied, maar werkten we ook hard

aan het versterken van het lokaal ondernemerschap. Onder de vleugels van de VLM en SPK (Strategische Projectenorganisatie Kempen) en met hulp van de Europese projecten Collaborate en Rural Alliances verenigden in 2014 een aantal ondernemers zich tot een vzw, genaamd de Merodeondernemers. Zij werken nauw samen en zijn echte ambassadeurs van het gebied de Merode. Er werd ook een certificeringsgroep opgericht om kwaliteitsproducten uit het gebied een Merodelabel te kunnen geven en die zo te onderscheiden. Ook de stiltewerking is zeker het vermelden waard. Zo werd in Gerhagen het fluisterpad en het stiltepad uitgewerkt en kreeg Gerhagen

als eerste in Vlaanderen het label "stiltegebied".

Stap voor stap

In 2013 besliste de Vlaamse Regering dat de provincies voortaan het voortouw zouden nemen in gebiedsgericht beleid. Daarom werd afgesproken dat de VLM het plattelandsproject de Merode aan de provincies Antwerpen, Limburg en Vlaams-Brabant zou overdragen. Dat gebeurde officieel op 20 oktober 2017. Hoy-Ming To: "De afgelopen jaren leidden drie projectleiders van de VLM het project in goede banen, samen

met een team van gemotiveerde medewerkers. Erik Verhaert startte met het uitlijnen van de visie voor de Merode in samenwerking met de stuurgroep. Kort daarna volgden de eerste grote landinrichtingswerken, waarna Olga Jongeneelen het project verder verfijnde met behulp van een intensief participatietraject samen met alle stakeholders. Zelf ben ik pas in the picture gekomen in 2013, toen het transitieproces al was gestart. Samen met de transitiecoördinator van de provincie Antwerpen begeleidde ik de overgang. De eerste duidelijke overgangsactie was de overdracht van het voorzitterschap van de stuurgroep dat werd waargenomen door het kabinet bevoegd voor het Vlaams

plattelandsbeleid. Sinds december 2013 nam gedeputeerde Peter Bellens het voorzitterschap waar in naam van de drie provincies. Andere zaken die we al hebben overgeheveld zijn de organisatie van de succesvolle Merodehappening, het halfjaarlijkse Netwerkkafé voor ondernemers en lokale besturen, de werkgroep Stilte, de certificeringsgroep en de werkgroep Eigenaars en Beheerders. De provincies hebben inmiddels een Team de Merode opgestart en een coördinator aangesteld."

Nog veel werk

Het nieuwe Team de Merode heeft nog heel wat werk voor de boeg. Vooral communicatie en participatie blijven cruciaal, meent Hoy-Ming To. "De afgelopen jaren zijn er sterke banden gegroeid tussen de overheden, de ondernemers en de andere partners. Rechtstreekse communicatielijnen, zoals de netwerkkafés, zorgen ervoor dat alle noden en wensen vlot worden uitgesproken. Het is belangrijk dat die platforms behouden blijven. De provincies hebben ook aangegeven dat ze de band met de lokale actoren belangrijk vinden. Het nieuw bestuur wil onder meer het systeem van 'quick wins' opnieuw lanceren, zodat burgers zelf kunnen meebouwen aan het project. Dat kunnen we alleen maar toejuichen. Daarnaast stelt de provincie zelf ook nieuwe doelen. Zo heeft de transitiecoördinator een Strategisch Project opgestart om de leefbaarheid van de dorpskernen te versterken en het ondersteunen van de landbouwers als 'landschapsbouwers'. De afgelopen jaren is ook gebleken dat er grote nood is aan gezamenlijk beheer en toezichtacties. De fundamenten voor die gezamenlijke acties werden al gelegd, maar de uitdagingen zijn groot. We wensen het nieuwe team dan ook heel veel succes!

[Meer info: Praktijkboek '10 jaar de Merode' en het magazine special van Publieke Ruimte \(editie september\)](#)

HOE VERZOENEN WE ERFGOEDBESCHERMING MET LANDINRICHTING?

Archeologen beschermen ons erfgoed en maken het zichtbaar voor het grote publiek. Hoe doen ze dat in de landinrichtingsprojecten van de Vlaamse Landmaatschappij?

Bij elk VLM-project rond landinrichting, ruilverkaveling of natuurinrichting is minstens één archeoloog betrokken. Die brengt in kaart of de bodem waardevolle archeologische sites bevat. Het onderzoek gebeurt volgens de richtlijnen van het Europees Verdrag inzake de bescherming van archeologisch erfgoed (16/01/2002) en het Onroerenderfgoeddecreet (12/07/2013).

“Bij de start van elk project screenen we het gebied”, vertelt archeoloog **David Depraetere**. “We bekijken onder meer topografische kaarten, historische kaarten, luchtfoto’s, de erosiekaart, de bodemkaart en de bodemgebruikskaart. Bij de Centrale Archeologische Inventaris checken we wat er al geweten is. Soms zijn er al onderzoeken gebeurd of heeft

iemand een vondst gemeld. Op basis van die info en de technische uitvoeringsplannen beslissen we of extra onderzoek nodig is. Dat gebeurt via prospectie op het terrein. Soms doen we ook een beroep op geofysische technieken zoals magnetometrie of elektromagnetische inductie: daarmee kunnen we afwijkingen in de bodem opsporen via een bodemscan.”

Fysiek beschermen

De belangrijkste taak van een archeoloog is ervoor zorgen dat waardevol erfgoed niet verloren gaat. “Als we een belangrijke site vinden, doen we er alles aan om die niet door graafwerken te laten beschadigen”, aldus David Depraetere. “Als de site bijvoorbeeld onder een akker ligt, proberen we daar permanent

“WE DOEN ER ALLES AAN OM BELANGRIJKE SITES NIET DOOR GRAAFWERKEN TE LATEN BESCHADIGEN”

grasland van te maken, zodat er niets wordt opgegraven. Boeiende sites proberen we ook educatief te ontsluiten. Niet door ze bloot te leggen, want onder de grond zijn ze beter beschermd. Wel door informatie te voorzien voor buurtbewoners en recreanten. Verborgen sites maken we zichtbaar met infoborden of een kunstzinnige landmark, zoals de oriëntatietafel in Jesseren.”

“Natuurlijk houden we niet zomaar werkzaamheden tegen. Als de VLM ergens een waterbufferbekken wil graven, moet dat op de juiste plaats komen. In zo'n geval proberen we de wetenschappelijke informatie elders veilig te stellen. We doen bijvoorbeeld een archeologisch onderzoek met proefsleuven of – indien nodig – een volledige opgraving. Voor elke ingreep overleggen we met de projectleider.”

Aandenken boven oorspronkelijke site

Een mooi voorbeeld van een archeologisch project is het kasteel van Roost in Haacht, dat deel uitmaakt van het landinrichtingsproject Antitankgracht. De restanten van het kasteel liggen onder de grond en zijn beschermd als monument. David Depraetere: “In de jaren 1980 legden lokale vrijwilligers de fundamenten tijdelijk bloot. Nadien kwamen er een weiland en een visvijver bovenop. Toen de VLM de Antitankgracht kwam inrichten, besloot de gemeente Haacht om het terrein aan te kopen en open te stellen voor het publiek. Via bodemscanning konden we de exacte ligging van de fundamenten achterhalen. Boven op de resten hebben we een visualisatie gemaakt

in dezelfde steensoort. Zo blijven de authentieke resten bewaard, maar kunnen bezoekers toch zien hoe groot het kasteel was, welke kamers er waren en hoe dik de muren waren. Binnen de fundamenten van de vroegere toren heeft een creatief bureau een grote speeltoren ontworpen, op basis van een oude afbeelding. De site is nu een buurtpark met een historische identiteit, waar mensen tot rust komen en kinderen spelen in het speelhuisje en op de andere speelelementen.”

Meer info: www.vlm.be.

Om de twee jaar maakt de VLM een overzicht van haar cultuurhistorische realisaties. Het cultuurhistorisch overzicht van 2015-2016 kun je inkijken op de VLM-website.

DE VLAAMSE DORPEN BLIJVEN GROEIEN

Vlaanderen telt zo'n 1.200 dorpen. De aanblik van die dorpen verandert: kleinhandels en andere voorzieningen verdwijnen, nieuwbouwapartementen schieten als paddenstoelen uit de grond en de verkeersdrukke in de kernen neemt toe. Ook vergrijzing, armoede en migratie blijven niet meer beperkt tot steden.

Gevraagd: meer inspraak

In die veranderende omgeving blijven dorpsbewoners niet meer onder hun kerktoren zitten. Ze willen mee beslissen wat de overheid met hun leefomgeving doet en nemen initiatieven om de leefbaarheid van hun dorp te versterken: ze engageren zich in verenigingen of actiegroepen of maken deel uit van het oudercomité op school.

“Veel Vlamingen zijn verliefd op het dorpsleven”, weet **Goele Vercammen**, van de VLM. “Van krimp is op veel

plaatsen geen sprake, op voorwaarde dat de dorpen leefbaar zijn: mensen moeten er aangenaam kunnen wonen, vlot naar hun werk kunnen gaan, er moet een school zijn voor de kinderen ... Met concrete beleidsaanbevelingen willen we de leefkwaliteit in de dorpen verbeteren.”

Het verbonden dorp

Om tot breed gedragen aanbevelingen te komen, verzamelde de VLM alle stakeholders rond dorpenbeleid tijdens drie 'dialoogdagen' in Leuven, Gent en Hasselt. Tijdens elke sessie

“DORPSKERNEN BINNEN EEN REGIO KUNNEN ELKAAR VERSTERKEN DOOR VOORZIENINGEN TE DELEN.”

praatten tachtig deelnemers over dorpsgebonden thema's: lokale voorzieningen, burgerinitiatief, ruimtelijke ordening, mobiliteit ...

“De dialoogdagen leverden boeiende inzichten op”, aldus Goele Vercammen. “Veel dorpen worden te klein om alle voorzieningen lokaal aan te bieden. Toch leidt dat niet tot een uittocht naar de stad. Dorpskernen binnen een regio kunnen elkaar versterken door voorzieningen te delen. Ook dorpen die dicht bij een stad of een knooppunt van openbaar vervoer liggen, overleven makkelijker. In dat

verband spreken we weleens over het ‘verbonden dorp’. Zulke kernen kunnen we versterken.” De VLM verwerkt de verzamelde informatie tot een rapport met beleidsaanbevelingen voor leefbare dorpen. Dat rapport overhandigt ze in april 2018 aan minister Schauvliege.

Hoe gaan poldergebieden om met verzilting?

DROOGTE BREEKT LANDBOUWERS ZOUT OP

Afgelopen zomer gold in het IJzerbekken, het Leiebekken en de Brugse polders wekelang een oppompverbod. De droogte deed het waterpeil dalen en het oppervlaktewater werd te zout om gewassen te besproeien of vee te laten drinken. Kunnen we de verzilting nog stoppen? En is dat wel wenselijk?

“Verzilting is tot op zekere hoogte normaal in een poldergebied”, legt **Wim Van Isacker** van de Vlaamse Landmaatschappij (VLM) uit. “Als we land winnen op de zee, blijft het zout in de bodem zitten. Het kan eeuwen duren voor de laatste restjes uit het grondwater verdwenen zijn. In normale omstandigheden wordt het zoute grondwater weggeduwd door zoet oppervlaktewater. Daardoor is het mogelijk om in de polders toch op een traditionele manier aan landbouw te doen.” De jongste jaren zorgt de klimaatverandering echter voor een toenemende verzilting. De stijgende zeespiegel duwt meer zout water in het grondwater en lange periodes van droogte maken dat er minder zoet water beschikbaar is om de verzilting tegen te gaan. Zo worden het grondwater en het oppervlaktewater steeds zouter.

Landbouw en natuur

Het grootste slachtoffer van de verzilting is de landbouw. “In natuurgebieden zien we ook veranderingen, maar de gevolgen daarvan zijn minder groot. Zoute natuur is even waardevol als zoete en sommige dier- en plantensoorten gedijen goed in een brakke omgeving”, weet Wim Van Isacker. “Op sommige plaatsen in Vlaanderen gaan we verzilting zelfs actief stimuleren, als compensatie voor zoute natuur die elders verdwijnt. Landbouwers

daarentegen ondervinden vooral nadelen van verzilting. Vanaf een bepaald zoutgehalte in het oppervlaktewater wordt traditionele landbouw onmogelijk. Sommige akkergewassen groeien niet in brak water, andere leveren een lagere opbrengst. Ook de kwaliteit van het gras voor het vee vermindert.”

Helikopterbeelden

Om de verzilting efficiënt aan te pakken, wil de Vlaamse overheid het fenomeen eerst in kaart brengen. De huidige verziltingskaart is verouderd en geeft weinig details over zoet en

zout water. Daarom stelt de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM), in het kader van het Europese project TopSoil, een gedetailleerde kaart op van de bovenste grondlagen van de polder- en kustgebieden. Dat gebeurt vanuit de lucht. **Dieter Vandevelde** van de VMM: “In een eerste stap analyseren we de verdeling tussen zout en zoet grondwater. Dat gebeurt met elektromagnetische luchtdetectie: onderzoekers vliegen met een helikopter over de polders om de geleidbaarheid van de bodem in kaart te brengen. Een sterke geleidbaarheid wijst op een hoge verziltingsgraad. De verzilting van het oppervlaktewater wordt gemonitord via het oppervlaktewatermeetnet. De combinatie van de twee datasets maakt duidelijk hoe zout of brak het water in een bepaald gebied is. Op basis van de metingen willen we onderzoeken of we de hoeveelheid zoet water in de polders kunnen verhogen.”

Zwin als proefproject

Verzilting is een wijdverspreid probleem, dat hebben de eerste

metingen alvast aangetoond. Onder meer in de omgeving van het Zwin is het oppervlaktewater intussen te brak om vee te laten drinken of akkers te bevoeien. Nu het natuurgebied wordt uitgebreid, lanceert de overheid een project om de verzilting tegen te gaan. Wim Van Isacker: “De uitbreiding van het Zwin houdt in dat enkele vroegere landbouwgebieden worden ontpolderd. Door de dijk verder landinwaarts te leggen, kan de zee het land weer binnendringen en er waardevolle slikken en schorren vormen. Maar tegelijk willen we de verzilting in de omliggende gebieden

“WE WILLEN VERZILTING OOK ALS EEN KANS BEKIJKEN.”

tegengaan. Het zoute water dat rond het Zwin naar het binnenland vloeit, vangen we op in grachten en pompen we terug naar de zee. Bovendien voeren we zoet water uit de polders aan om tegendruk te creëren. De werkzaamheden in en rond het Zwin verlopen gelijktijdig: eind 2018 zou alles operationeel moeten zijn.” Voor de financiering van de werken is er een raamakkoord gesloten met de VMM, de VLM, het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB), het agentschap voor Maritieme Dienstverlening en Kust (MDK), de Oostkustpolder, de provincie West-Vlaanderen en de gemeente Knokke-Heist.

Afvalwater recupereren

De gebruikte technieken om verzilting tegen te gaan – zoals zout water wegpompen en meer zoet water aanvoeren – leverden in het buitenland al mooie resultaten op. Toch kunnen de nieuwe methodes niet zomaar aan de hele Vlaamse kust worden toegepast. “Sommige ingrepen vragen veel zoet water, en dat is niet altijd beschikbaar”, weet >>

Dieter Vandevelde. “Onze kust is veel meer op toerisme gericht dan die van bijvoorbeeld Denemarken of Bretagne. En iedereen die aan zee verblijft, heeft water nodig. In een lange periode van droogte, zoals afgelopen zomer, kan dat tot tekorten leiden.” Daarom zoeken de onderzoekers naar alternatieven. “De grote hoeveelheid afvalwater van de toeristenverblijven kan na zuivering opnieuw gebruikt worden. Dat gebeurt nu al in Koksijde. Ook in de omgeving van het Zwin gaan we het effluent van een waterzuiveringsstation gebruiken om de verzilting te counteren. Daarnaast zetten we sterk in op infiltratie van regenwater en het ondergronds bufferen van neerslagoverschotten.”

Kansen voor de landbouw

Lukt het ondanks alle inspanningen niet om de verzilting tegen te gaan, dan dringt een andere aanpak zich op. Daarom onderzoekt de Vlaamse overheid ook hoe de landbouw zich deels aan zout oppervlaktewater kan aanpassen. Wim Van Isacker: “In het kader van het Europese project SALFAR (Saline Farming) brengen we onder meer de zouttolerantie van verschillende gewassen in kaart. Welke teelten verdragen brak water, welke niet? Onderzoekers van de Universiteit Gent hebben al achterhaald dat zout water extra zoete tomaten en wortelen oplevert. Die natuurlijke reactie kunnen we gebruiken. Ook ‘pré-salé-vlees’, van schapen en runderen die zilt gras hebben gegeten, valt in de smaak. Verzilting hoeft geen ramp te zijn: we willen het vooral als een nieuwe kans bekijken.”

Wat is verzilting?

Verzilting is het geleidelijk toenemen van het zoutgehalte in de bodem of het water. Dat kan komen door overstromingen vanuit de zee, door zoute kwel (opwelling) waarbij zeewater via de ondergrond het land binnendringt of door onzorgvuldige irrigatiemethoden.

Brak of zilt water is zoutachtig water dat minder zout is dan zeewater. Het komt van nature voor op plaatsen waar zoet water en zeewater samenkomen.

PROPER WATER IN DIJLE EN ZENNE

Op 17 januari 2017 keurde de Europese Commissie het project LIFE Belini goed. Daarmee investeren Europa, Vlaanderen, Wallonië en Brussel in proper water voor het Zenne-, Dijle- en Demerbekken. Met een doelgerichte en gecoördineerde aanpak willen ze de waterkwaliteit en de biodiversiteit verbeteren en het risico op overstromingen beperken.

Het LIFE Belini-project wordt uitgevoerd binnen het stroomgebied van de Schelde. Dat strekt zich uit over Noord-Frankrijk, België en Nederland en beslaat regio's met een hoge bevolkingsdichtheid. Het hele gebied is gevoelig voor overstromingen. Bovendien wordt het oppervlakte- en grondwater verontreinigd door industriële afvalstoffen en door nutriënten en pesticiden uit intensieve landbouw. Dat maakt het moeilijk om de waterkwaliteit te verbeteren. "Het Vlaamse deel van Belini spitst zich toe op drie zijrivieren van de Schelde: de Zenne, de Dijle en de Demer", vertelt **Filip Raymaekers** van de

Vlaamse Milieumaatschappij (VMM). "Samen met zeven andere Belgische partners, waaronder de VLM, nemen we maatregelen om de waterkwaliteit en de biodiversiteit te verbeteren en het risico op overstromingen te beperken."

Minder verontreiniging

De bekkens van de Zenne, de Dijle en de Demer werden gekozen omdat de drie stroomgebieden representatief zijn voor het hele Schelgedistrict. De projectpartners willen op beperkte schaal aantonen dat het met de juiste maatregelen mogelijk is om de goede ecologische toestand te behalen die Europa vraagt. De gebruikte werkwijze kan nadien andere regio's inspireren. Filip Raymaekers: "Alle waterbeheerproblemen die typisch zijn voor het stroomgebied van de Schelde vind je ook in het Zenne-, Dijle- en Demerbekken terug. Stedelijke druk, erosie, druk vanuit

“WE COMBINEREN PROJECTEN AAN WATERLOPEN MET WANDELPADEN OF VEILIGE FIETSVERBINDINGEN”

de agrarische sector, morfologische veranderingen, overstromingsrisico's, grondwaterverontreiniging ... Een aantal acties uit het Belini-project hebben als doel om de verontreiniging door landbouw, huishoudens en autosnelwegen te verminderen en zo de waterkwaliteit te verbeteren. Andere maatregelen hebben een gunstig effect op de structuurkwaliteit van de waterlopen. We gaan bijvoorbeeld beken hermeanderen en vismigratieknelpunten aanpakken. Tot slot zijn er acties die de natuurlijke waterberging binnen het projectgebied verbeteren, waardoor het risico op overstromingen daalt. Bij alle maatregelen houden we het effect op de biodiversiteit in de gaten, zodat we indien nodig kunnen bijsturen.”

Oog voor ecologie en recreatie

Ook de VLM werkt mee aan LIFE Belini en voert in dat kader vier welomschreven taken uit. Zo staat ze in voor de geïntegreerde aanpak van twee rode (en dus zwaar verontreinigde) MAP-meetpunten in het Dijlebekken en controleert ze op cruciale punten de nitraatvervuiling vanuit de landbouw. “Daarnaast pakken we de erosieproblematiek verder aan door aan het haarvatenstelsel van grachten en kleine waterlopen te werken”, weet **Peter Schildermans** van de VLM. “Tot slot starten we in drie beekvalleien landinrichtingsprojecten op om de toestand van de waterlopen te verbeteren. We gaan er onder meer beken

openleggen, vismigratieknelpunten weghalen, vistrappen aanleggen en het natuurlijke karakter van waterlopen herstellen. Elk project wordt geïntegreerd aangepakt, met oog voor ecologie en recreatie. Zo combineren we projecten aan waterlopen met wandelpaden of veilige fietsverbindingen. Voor de landinrichtingsprojecten zijn vooral onze grondenbanken van groot belang: ze laten ons toe om gronden te verwerven voor onze projecten en waar nodig ruilgronden te verschaffen.”

Fikse investering

LIFE Belini wordt uitgevoerd in opdracht van de Europese Commissie en in het kader van LIFE Integrated Projects. Om snel een betere waterkwaliteit te bereiken, investeren alle partners de komende tien jaar 18 miljoen euro in het project. Europa neemt meer dan de helft van dat bedrag voor zijn rekening. De VLM draagt ongeveer 1,25 miljoen euro bij; dat geld gaat vooral naar landinrichting.

Ontwikkeling Kleine Netevallei

PROJECTEN BUNDELEN OM LANDBOUW TE ONTZIEN

De Kleine Nete ontspringt op de grens van de provincies Antwerpen en Limburg en stroomt door de Kempen tot Lier. Daar vloeit ze samen met de Grote Nete. De jongste jaren lopen er in de riviervallei projecten die het gebied weerbaar moeten maken tegen de gevolgen van de klimaatverandering: stormen, hevige regen, droogte, hittegolven ... “Voor al die projecten is grond nodig. Dat zorgde aanvankelijk voor strubbelingen”, klinkt het.

In 2010 waren er in de Kleine Netevallei verschillende Vlaamse overheden actief. Waterwegen & Zeekanaal NV (W&Z) en het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) werkten er aan het geactualiseerde Sigmaplan, de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) aan de bekkenbeheerplannen, er liepen initiatieven rond onroerend erfgoed, er waren projecten om de Europese natuurdoelen te realiseren ... “Het overzicht was zoek en er was behoefte aan meer afstemming”, zegt coördinator **Bram Abrams** van de provincie Antwerpen. “Bovendien vroegen al die geplande ingrepen ruimte, die vaak in de landbouwsector werd gezocht. Er ontstond commotie en de lokale besturen drongen aan op een geïntegreerde aanpak.”

Intentieverklaring

In 2011 kreeg Antwerps gouverneur Cathy Berx van de Vlaamse Regering de vraag om de verschillende initiatieven te stroomlijnen. Bram Abrams: “Vijf jaar lang werkten we aan een breed draagvlak voor de ontwikkeling van de vallei. Gaandeweg groeide het besef dat niet alleen de natuur- en waterprojecten belangrijk waren, maar dat de vallei ook veel andere kansen bood, bijvoorbeeld voor onroerend erfgoed. Er ontstond een partnerschap tussen de Vlaamse administraties, het middenveld, de landbouw en de lokale besturen. Ook de recreatieve sector kwam mee aan boord: de Regionale Landschappen Rivierenland en Kleine en Grote Nete en de Stichting Kempens Landschap.” De samenwerking resulteerde in een gemeenschappelijke intentieverklaring. Die verwoordt de ambitie om op een positieve manier samen te werken aan de vallei van de Kleine Nete en werd op 26 juni 2017 – de eerste Netedag – formeel ondertekend.

Vlottere gesprekken

De Vlaamse Landmaatschappij (VLM) speelt in het verhaal van de Kleine Nete de rol van bemiddelaar. Zo faciliteert ze de grondverwerving die voor veel initiatieven nodig is. **Ilse van Dienderen** van de VLM: “Onze belangrijkste taak in de Netevallei is het opzetten van een grondenbank. Landbouwers die grond verliezen door natuur- of waterprojecten, helpen we zoeken naar een oplossing. We gaan met hen praten en proberen hun wensen te achterhalen: willen ze hun gronden verkopen of liever ruilen? Of willen ze zelf meewerken om de beoogde doelen op hun land te realiseren? Die aanpak werkt. De dialoog heeft rust gebracht, zodat de gesprekken met de getroffen landbouwers vlotter verlopen. Dat was vroeger wel anders: er zijn jaren geweest dat de gouverneur op infovergaderingen werd uitgejouwd. Nu zijn de relaties verbeterd en kunnen we via de grondenbank effectief oplossingen aanbieden. We kunnen gronden verwerven, ruilen ... Nu de partners meer overleggen en hun projecten bundelen, zijn er ook minder extra gronden nodig. Zo wordt de landbouw minder zwaar getroffen.”

Toekomst voor vallei

Zes jaar na de eerste gesprekken is er in de Kleine Netevallei al veel bereikt. De intentieverklaring die voor het gebied werd opgesteld, gaf voeding aan zes ‘hefboomprojecten’ die de vallei op een positieve manier ontwikkelen. Eén daarvan is het gebied Graafweide-Schupleer, waar 100 hectare landbouwgrond een nieuwe bestemming krijgt als natuur. De Vlaamse Regering heeft het ruimtelijk uitvoeringsplan voor de streek, op basis van een voorkeurscenario, al goedgekeurd. Ilse van Dienderen: “In Graafweide-Schupleer komt de komende jaren een kern van natte natuur waar Europese natuurdoelen worden gerealiseerd. Daarrond willen we de landbouw een

duurzame toekomst geven. Onder meer Boerenbond en Natuurpunt onderzoeken welke vormen van bedrijfsvoering compatibel zijn met de natuur- en waterdoelen. Via de grondenbank van de VLM bouwen we een grondreserve op om het voorkeurscenario te realiseren. Samen met Natuurpunt hebben we al 80 hectare aangekocht. Eenmaal de reserve er is, zal de grondenbank ervoor zorgen dat gronden met een natuur- of landbouwbestemming bij de juiste gebruikers terechtkomen.” Het project wordt gekoppeld aan de sanering en herontwikkeling van kasteel Goorhof in Grobbendonk, dat al een tijdje staat te verkommeren. De site krijgt straks een recreatieve bestemming, met een duidelijke link naar het omliggende natuurgebied.

“DE GRONDENBANK ZAL ERVOOR
ZORGEN DAT GRONDEN MET EEN
NATUUR- OF LANDBOUWBESTEMMING
BIJ DE JUISTE GEBRUIKERS
TERECHTKOMEN.”

Slimme combinaties

Een ander concreet voorbeeld is het Pallieterland rond Lier, waar ook enkele Sigmaprojecten worden uitgerold. “Die worden gekoppeld aan een toekomstig stadsbos”, weet Bram Abrams. “Door ideeën te bundelen, ontstaat een samenspel van recreatie, natuur, bescherming tegen overstromingen ... Met slimme combinaties kunnen we meer realiseren op een kleinere oppervlakte, zodat we meer landbouwgrond kunnen vrijwaren. In het begin leek dat een extra last, want overleggen vraagt tijd. En natuurlijk moeten

de partners af en toe hun plannen aanpassen. Maar op het einde van de rit bereiken we mooiere resultaten én een breder gedragen project.”

Strategisch project

Nu de partners het eens zijn over de intentieverklaring, willen ze een versnelling hoger schakelen. Momenteel bereiden ze een subsidieaanvraag voor. Bram Abrams: “Minister Schauvliege maakt de komende jaren opnieuw geld vrij om in Vlaanderen strategische projecten in de open ruimte te realiseren. Die kaders in het nieuwe openruimtebeleid en stellen de verwachtingen van de mensen op het terrein centraal. Onze projectaanvraag voor de Netevallei

gaat uit van een grote groep partners: alle gemeentebesturen van de vallei, het provinciebestuur van Antwerpen, de betrokken Regionale Landschappen, de Vlaamse overheden (de Vlaamse Milieumaatschappij, het Agentschap voor Natuur en Bos, Onroerend Erfgoed en Ruimte Vlaanderen), het Kempens Landschap, Boerenbond en Natuurpunt. Als de aanvraag wordt goedgekeurd, kunnen we vanaf 2018 met nieuwe energie aan de slag gaan. Samen maken we de vallei van de Kleine Nete sterker en mooier.”

Meer info: www.kleinenete.be

Groen en gezellig

VLAANDEREN INVESTEERT IN VOLKSTUINEN

Elk jaar trekt de Vlaamse overheid 300.000 euro uit om de inrichting van volkstuinen te subsidiëren. Kandidaat-tuinen die een overtuigend dossier indienen, kunnen rekenen op maximaal 15.000 euro. Projecten die aandacht besteden aan jongeren en/of maatschappelijk welzijn hebben een streepje voor.

Volkstuinen werden lange tijd meewarig bekeken. Terwijl onze buurlanden massaal aan het tuinieren sloegen, bleef Vlaanderen sceptisch. Maar sinds enkele jaren keert het tij, weet **Paul Van Der Sluys** van de Vlaamse Landmaatschappij (VLM). “Volkstuinen trekken stilaan een breder publiek aan. De typische opa’s krijgen het gezelschap van jonge hipsters, gezinnen met kinderen en mensen met een migratieachtergrond. Die sociale functie wil de overheid stimuleren. Bovendien zijn volkstuinen een leuke manier om de Vlaming dichterbij zijn eten te brengen. Sinds de opkomst van de supermarkt beseffen veel mensen niet meer dat een mooie oogst veel inspanning vraagt. Daarom bieden we hen de kans om zelf de handen uit de mouwen te steken.”

Meerwaarde voor maatschappij

Sinds 2012 voorziet de Vlaamse overheid elk jaar zo’n 300.000 euro om volkstuinen te subsidiëren. Kandidaat-tuinbeheerders stellen een projectaanvraag met een kostenraming op. Daarvan wordt maximaal 75 procent terugbetaald, met een plafond van 15.000 euro. Een jury beoordeelt de kwaliteit van de projecten. Paul Van Der Sluys: “In de jury zetelen vertegenwoordigers van de provincies, de Vereniging

van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG) en de departementen Omgeving en Landbouw en Visserij. We maken een onderscheid tussen langetermijnprojecten op gekochte grond en kortetermijnprojecten op huurgrond. Die laatste ontvangen maximaal 7.000 euro. De jongste jaren steunen we vooral projecten die zich op jongeren richten of die een meerwaarde bieden op het vlak van welzijnzorg. Het gaat bijvoorbeeld om woonzorgcentra die samen met buurtbewoners een initiatief lanceren. We houden ook rekening met praktische aspecten: past een project in de omgeving? Welke materialen wil men gebruiken voor de inrichting? Elk jaar kunnen we 20 à 25 volkstuindossiers subsidiëren. Dat betekent dat we meer dan de helft van de aanvragers moeten

en Velt vzw (Vereniging voor Ecologisch Leven en Tuinieren) helpen mensen om nieuwe initiatieven te realiseren. “In grote steden worden in verhouding meer aanvragen gedaan. Daar wonen meer mensen die geen eigen tuin hebben”, zegt Paul Van Der Sluys. “Maar ook in kleine gemeenten maken volkstuinen furore: niet uit een gebrek aan groene ruimte, maar omwille van het sociale aspect. Daar speelt het ‘samentuinen’ een grotere rol. De subsidies worden niet gebruikt om grond te kopen, wel om de volkstuin in te richten en om de initiatiefnemers te begeleiden. Zij worstelen vaak met praktische vragen: hoe overtuig je buurtbewoners om deel te nemen? Leg je regels vast rond water- of pesticidegebruik, en hoe volg je die dan op? Zulke dingen zijn belangrijk

ontgoochelen. In 2016 waren er 57 aanvragen en hebben we 25 dossiers gevalideerd. De cijfers tonen aan dat de nood aan volkstuinen groot is.”

Begeleiding nodig

Vooraf gemeentebesturen en OCMW’s vragen subsidies voor volkstuinen aan. De jongste jaren komen daar ook woonzorgcentra, scholen en zelfs gevangenis bij. Professionele tuinverenigingen zoals Tuinhier

om een volkstuinproject te doen slagen. De begeleiding gebeurt vaak door Velt of Tuinhier.”

Samentuinhuis

In Zellik, een deelgemeente van Asse, kunnen buurtbewoners sinds kort in hun eigen volkstuinproject aan de slag. Tom Vermeulen van de VLM: “Zellik is een sterk verstedelijkt gebied met weinig open ruimte en een grote culturele diversiteit. Je vindt er veel >>

 Max. 15.000 euro
per project

300.000 euro
per jaar

Meeste aanvragen
**Provincie
Antwerpen**

Subsidies gaan
naar **inrichting
& begeleiding**

Minste aanvragen
**Limburg en
West-Vlaanderen**

Aandacht voor
**jeugd & maat-
schappelijk welzijn**

VLAANDEREN SUBSIDIEERT VOLKSTUINEN

“DE OVERHEID WIL DE SOCIALE FUNCTIE VAN VOLKSTUINEN STIMULEREN.”

woonblokken zonder buitenruimte. Daarom leggen de gemeente Asse, Velt vzw, het Regionaal Instituut voor Samenlevingsopbouw (Riso) en het Regionaal Landschap Groene Corridor er een volkstuintuinproject aan. De tuin moet niet-Nederlandstalige mensen een plek geven waar ze op een ontspannen manier Nederlands kunnen leren en een hobby kunnen beoefenen.”

“De VLM heeft zich achter het project geschaard en start straks met de bouw van een ‘samentuin’: een buurthuis met een keukentje waar mensen elkaar kunnen ontmoeten en waar ze hun tuinmateriaal in lockers kunnen opbergen. Landinrichting financiert 70 procent van dat project. De gemeente en het Regionaal Landschap staan in voor de omgevingswerken en Velt en Riso geven het project concreet vorm. Er komen een paar individuele volkstuintjes, maar een groot deel wordt ingericht als samentuin, waar

het sociale contact primeert. Een groot deel van de tuin is al klaar. Op zaterdagochtend zie je er zowel gepensioneerden als jonge Congolese gezinnen. Marokkanen werken naast Armeniërs en mannen tuinieren tussen vrouwen en kinderen. Beheerder Velt werkt ook samen met de scholen in de buurt en laat de kleuters af en toe meehelpen in een toontuintje. Naarmate het project verder ontwikkeld wordt, trekt het meer buurtbewoners aan. Zo kan het op termijn een belangrijke sociale meerwaarde bieden.”

ONTVANGT U GRAAG VIER KEER PER JAAR EEN DOSIS

DIGITALE INFORMATIE OVER DE OPEN RUIMTE IN VLAANDEREN?

SCHRIJF U DAN IN VOOR ONS E-ZINE BUITENKANS:

WWW.VLM.BE/NL/THEMAS/PLATTELAND/BUITENKANS

VOLG ONS VIA

www.facebook.be/VlaamseLandmaatschappij
[@VLMtweet](https://twitter.com/VLMtweet)
www.vlm.be

inschrijven nieuwsbrief

VLAAMSE LANDMAATSCHAPPIJ
Gulden Vlieslaan 72
1060 Brussel
www.vlm.be

